21.6.2021

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Asia: HE 105/2021 vp eduskunnalle tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry:ltä lausuntoa hallituksen esityksestä tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta ja rikoslain väliaikaisesta muuttamisesta.

MaRa lausuu hallituksen esityksestä seuraavan.

1. Matkailun pikainen avaaminen Suomeen on välttämätöntä matkailu- ja ravintola-alan ahdingon helpottamiseksi ja työpaikkojen pelastamiseksi

Ulkomaalaisten matkailijoiden osuus matkailun kokonaiskulutuksesta Suomessa oli noin 31 prosenttia eli 5,0 miljardia euroa vuonna 2019 (lähde: Tilastokeskus ja World Travel & Tourism Council 2020). Liitteessä 1 kuvataan Suomen matkailu- ja ravintola-alaa lukuina. Ulkomaalaisten Suomeen tuoma vientitulo on kasvanut nopeasti ennen koronaepidemiaa ja sillä on erinomaiset mahdollisuudet kasvaa, kun korona hellittää otettaan. Matkailun osuus Suomen kokonaisviennistä vuonna 2019 oli 5,2 prosenttia ja palveluviennistä 16 prosenttia. Matkailu on palveluviennin kolmanneksi suurin toimiala. Matkailu- ja ravintola-alan yritysten elpyminen koronakriisistä edellyttää, että kansainväliset matkailijat saadaan palaamaan Suomeen mahdollisimman nopeasti.

Ulkomailta Suomeen suuntautuva matkailu pysähtyi täydellisesti maaliskuun loppupuolella 2020. Se katkaisi äkisti hyvin sujuneen talvikauden juuri parhaan sesongin kynnyksellä. Talvimatkailussa on paljon yrityksiä, joiden asiakkaina on yksinomaan ulkomaalaisia asiakkaita tai enemmistö asiakkaista on ulkomaalaisia. Tällaisia yrityksiä ovat erityisesti hotellit ja ohjelmapalvelualan yritykset. Monessa Pohjois-Suomen matkailukeskuksissa ulkomaalaiset ovat kotimaisia asiakkaita suurempi asiakasryhmä.

Ulkomailta Suomeen suuntautuva vapaa-ajan matkailu ja liikematkailu olivat pysähdyksissä myös koko loppuvuoden 2020. Suurimpia menettäjiä olivat hotellit, ohjelmapalvelualan yritykset, kongressit ja ulkomaalaisten suosimat kalliimman hintatason ravintolat. Suurimpia alueellisia menettäjiä olivat Uusimaa, Pohjois-Suomi ja Itärajalla olevat alueet, joihin venäläisten matkailun loppuminen jätti syvän loven.

Matkailualan tilanne on jatkunut synkkänä myös kuluneen talven ja kevään aikana. Näyttää siltä, että ainakin tulevan kesä alku on menetetty. Tämä on johtanut siihen, että alan yritykset ovat erittäin velkaisia ja työntekijöiden asema on tukala. Tammikuussa tehdyn jäsenkyselymme mukaan lähes 80 prosenttia ohjelmapalvelualan yrityksistä menettää liikevaihtoaan vähintään 80 prosenttia verrattuna vuoden 2020 vastaavaan aikaan (liite 2). Peräti 44 prosenttia yrityksistä arvioi tuolloin olevansa konkurssiuhan alla ensi syksynä.

Majoituspalvelujen kysyntä, etenkin pääkaupunkiseudulla, on ollut koko korona-ajan heikkoa (liite 3). Ulkomaalaisten asiakkaiden yöpymisten osuus on yli puolet Helsingissä normaaliaikana. Korona-aikana hotellien käyttöaste on vaihdellut 15 ja 25 prosentin välillä siitä huolimatta, että osa hotelleista on ollut koronaepidemian aikana suljettuina. Synkimpinä aikoina jopa puolet hotelleista on ollut kiinni.

Matkailun kokonaiskysyntä väheni työ- ja elinkeinoministeriön selvityksen mukaan noin 7 miljardia euroa vuonna 2020. Matkailukysyntä vähenee arvion mukaan tänä vuonna 6,4–8 miljardia euroa sen mukaan, milloin ulkomailta Suomeen suuntautuva matkailu avautuu.

Finnair on vuosikymmenten aikana rakentanut Suomeen ulkomaanreittiverkoston, joka on merkittävästi parempi kuin monessa muussa vastaavankokoisessa maassa. Vaikka Suomi on syrjäinen EU – maa, Suomeen on erinomaiset lentoyhteydet ja Suomi on helposti kansainvälisten matkailijoiden saavutettavissa. Suomen hyvä kansainvälinen saavutettavuus perustuu Finnairin Aasia - strategian onnistumiseen. Suomen käyttöönottamasta matkailun terveysturvallisuusmallista riippuu myös se, saadaanko Finnairille ja Suomen kansainväliselle saavutettavuudelle elintärkeät lentoreitit Helsingin ja Aasian välillä pysymään Suomessa vai siirtyvätkö ne kilpaileviin Euroopan kaupunkeihin. Ne tukevat myös kotimaan lentoverkoston säilymistä, mikä on välttämätön edellytys ulkomailta Suomeen suuntautuvan matkailun kasvulle.

MaRa toteaa, että Suomen matkailu- ja ravintola-alan kannalta pahin vaihtoehto on, että suomalaiset pääsevät matkustamaan vapaasti ulkomaille niiden Suomea vapaampien matkustussääntöjen ansiosta, mutta ulkomaalaiset matkailijat eivät pääse tai halua tulla Suomeen meidän muita EU-maita tiukempien matkustussääntöjen vuoksi. Tästä kärsivät alan yrittäjät, työntekijät ja julkinen valta verotulojen saajana. Tämän vuoksi ulkomailta Suomeen matkustamisen säännöt tulee olla kilpailukykyiset muiden EU-maiden kanssa.

2. Yleiset huomiot hallituksen esityksestä

Lain voimassaolo 30.11.2021 asti

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja olemaan voimassa 31.12.2021 saakka. Lakiehdotuksen 16 d § covid-19 – testistä maahan saapumisen jälkeen olisi kuitenkin voimassa 15.10.2021 asti.

Hallituksen esityksessä (s. 10) todetaan, että THL:n arvion mukaan täyden rokotussarjan saaneiden osalta yli 70 prosentin rokotuskattavuus saavutetaan vuoden 2021 viimeisellä vuosineljänneksellä.

Matkustamista koskevat rajoitukset ovat poikkeuksia perustuslain 9 §:n mukaisesta liikkumisvapaudesta ja EU:n keskeisestä ihmisten vapaan liikkuvuuden periaatteesta EU:n alueella. Liikkumisvapautta voidaan rajoittaa vain niin kauan kuin se on välttämätöntä ja oikeasuhtaista verrattuna niihin tavoitteisiin, joihin liikkumisvapauden rajoittamisella pyritään.

On erittäin todennäköistä, että vähintään 70 prosenttia yli 16-vuotiaista on saanut täyden rokotussarjan marraskuun loppuun mennessä. Kun suomalaiset on kattavasti rokotettu joulukuun alkuun mennessä, ei ole tarvetta jatkaa määräaikaisen lain voimassaoloa marraskuun lopun jälkeen. Se ei ole myöskään välttämätöntä eikä oikeasuhtaista.

Tämän vuoksi lain voimassaolon tulisi kestää enintään 30.11.2021 asti. Tällä olisi suuri merkitys Pohjois-Suomen joulun ajan matkailulle. Yritykset voisivat myydä joulua ja sitä edeltävää joulukuuta ulkomailla ilman rajoituksia. Tämä vahvistaisi koronaepidemian ja rajoitustoimien pahasti runtelemien yritysten ja työntekijöiden taloutta. Kun yrityksillä olisi varmuus rajoitustoimien voimassaolon lakkaamisesta jo marraskuun lopussa, se helpottaisi myös työsopimusten tekemistä työntekijöiden kanssa ja toisi heille enemmän työtunteja. Tämä olisi välttämätöntä heidän kannaltaan, koska lähes kaikki alan työntekijät olivat työttömyyskortistossa talvikauden 2020–21.

MaRa katsoo, että lain voimassaolon tulee päättyä 30.11.2021.

Lakiehdotus ei ota huomioon EU:n neuvoston suositusta matkailusta EU- ja Schengen -alueella

Lakiehdotus jättää huomioimatta EU:n antaman suosituksen EU-maiden välisen matkustamisen terveysturvallisuustoimista. Sääntely ei myöskään vastaa yleiseurooppalaista linjaa terveysturvallisen matkailun mahdollistamiseksi.

Ehdotetussa sääntelyssä on valittu malli, jossa kaikista maista saapuviin matkustajiin kohdistetaan koronatodistusvaatimuksia. Tällainen malli ei perustu riskiperusteisuuteen, koska se jättää huomioimatta lähtömaan epidemiatilanteen ja rokotekattavuuden. Esitetty malli on selkeässä ristiriidassa EU:n suositusten kanssa. EU:n sisäisessä matkustamisessa maat on luokiteltu vihreiksi, oranssiksi, punaisiksi, harmaiksi ja uutena luokkana tummanpunaisiksi maiksi.

Vihreistä maista matkustamista ei tule rajoittaa ja oranssista, punaisesta ja harmaasta maasta matkustaville suositellaan lähtömaatestiä. Tiukempia terveysturvallisuustoimia edellytetään ainoastaan tummanpunaisista maista matkustaville. Kolmansista maista suuntautuva matkailun terveysturvallisuuskäytännöt perustuvat myös EU:n neuvoston suosituksen mukaisesti riskiperusteisuuteen, jossa kriteerinä olevaa lähtömaan ilmaantuvuuslukua on nostettu 25:sta 75:een.

Merkittävänä ongelmana on myös se, että negatiivisella koronatodistuksella matkustavalta vaaditaan toista testiä lyhyitä viipymiä lukuun ottamatta. Toisen testin vaatimus on vastoin EU:n suositusta, joka perustuu lähtömaatestiin. Rokotekattavuuden lisääntyessä Suomessa ja lähtömaissa ei ole perusteita vaatia negatiivisen testituloksen saaneita menemään toiseen testiin. Riskiperusteisessa lähestymistavassa on hyväksyttävä se, että testaus ei paljasta kaikkia koronatartuntoja. Yhdellä testillä saavutetaan kuitenkin se, matkailijoiden joukoista suurin osa positiivista tapauksista pystytään havaitsemaan ja lähtömaassa tehdyllä testillä henkilö ei matkusta Suomeen, vaan jää sairastamaan taudin kotimaahansa.

Toiseen testiin menemisen vaatimusta on tehostettu rangaistusuhalla, mikä on tarpeettoman järeä toimenpide.

Hallituksen esityksen sivulla 40 perustellaan sitä, miksi Suomi ei ota käyttöön mallia, jota se on kannattanut EU:ssa. Kun EU on antanut suosituksen, joka perustuu riskienarviointiin ja riskiä kuvaaviin maiden luokitteluun eri väreillä, EU on jo arvioinut sen, milloin matkustaminen unionin sisällä on terveysturvallista. Kun rokotekattavuus lisääntyy kaikissa EU-maissa, myös vakaviin sairauksiin liittyvät riskit pienenevät. Riskiperusteinen malli olisi ehdotettua mallia paremmin sopusoinnussa perustuslain kanssa, koska se rajoittaisi matkustamista Suomeen vähemmän kuin hallituksen esittämä malli. Hallituksen esittämä jäykkä malli on voimassa kokonaisuudessaan 15.10.2021 asti, vaikka rokotekattavuus Suomessa ja muissa EU-maissa kasvaa jatkuvasti. Riskiperusteisuuteen perustuvan mallin hylkäämistä ei voida perustella hallinnollisen taakan lisääntymisellä. Siitä aiheutuvat kustannukset ovat yhteiskunnan kokonaisedun kannalta huomattavasti pienemmät kuin yrityksiltä saamatta jäänyt tulojen menetys työllisyys- ja verovaikutuksineen.

Hallituksen esitys on ristiriidassa EU:n neuvoston suosituksen kanssa myös kolmansista maista tulevien matkailijoiden osalta. Suosituksen mukaan vihreistä maista (ilmaantuvuusluku alle 75), pitäisi voida matkustaa Suomeen ilman todistuksia ja karanteenia. Myös näiltä osin lakiehdotusta tulisi muuttaa EU:n suosituksen mukaiseksi.

MaRa katsoo, että

- **matkustussääntöjen tulee perustua EU- ja Schengen -alueella EU:n neuvoston suosittelemaan riskiperusteiseen malliin.**
- **tärkein muutos hallituksen esitykseen nähden on, että vihreistä maista Suomeen tulee voida matkustaa vapaasti ja muista kuin tummanpunaisista maista matkustavilta tulee edellyttää lähtömaassa otettua negatiivista testitulosta, mutta ei testaamista enää Suomessa.**
- **matkustussäännöt kolmansista maista tulisi muuttaa EU:n neuvoston suosituksen mukaiseksi.**

Monessa suomalaisten ulkomaanmatkailun suosikkimaissa on vähemmän rajoittava sääntely kuin hallitus esittää. Suomalainen voi matkustaa esimerkiksi Ruotsiin Suomessa tehdyllä negatiivisella testituloksella. Toista testiä Ruotsissa ei tarvita. Viro ei edellytä Suomesta maahan saapuvilta todistusta. Suomalainen voi matkustaa myös Latviaan ja Liettuaan Suomessa otetulla negatiivisella testituloksella. Ilmeisesti myöskään Latvia eikä Liettua edellytä suomalaiselta toista negatiivista testitulosta, joka on otettu ko. maassa. Myös monessa suomalaisten matkailijoiden suosimissa maissa Välimeren alueella on lievempi matkustusta koskeva sääntely kuin hallitus esittää. On todennäköistä, että moni maa muuttaa sääntelyä EU:n neuvoston suosituksen mukaiseksi ja lieventää sääntelyä.

Ruotsi ja Baltian maat ovat suomalaisten suosikkikohteita. Suomen matkustustase kaikkien noiden maiden kanssa on vahvasti negatiivinen. Kun suomalaisten on lisäksi helpompi matkustaa noihin maihin kuin niistä tulla Suomeen, matkustustase kääntyy yhä negatiivisemmaksi. Matkan houkuttimena toimii myös Baltian maista ja matkustajaaluksilta hankitut edulliset alkoholijuomat verrattuna Suomessa korkeasti verotettuihin juomiin nähden. Matkailua Ruotsiin tukee myös Suomen valtion varustamoille maksamat avokätiset valtiontuet.

Suomessa toimivan matkailu- ja ravintola-alan kannalta huonoin vaihtoehto on, että suomalaiset pääsevät kevyemmin matkustussäännöin ulkomaiden suosikkimatkakohteisiin, mutta samalla Suomi ylläpitää tiukempaa sääntelyä Suomen kannalta tärkeistä matkailun

lähtömaista. Tällöin suomalaisten matkustaminen ulkomaille voi kasvaa nopeammin kuin ulkomaalaisten matkustaminen Suomeen.

Suomalaiset voivat matkustaa ulkomaille niiden terveysturvallista matkailua koskevien säännösten mukaisesti. Suomalaisilla ja Suomessa vakituisesti asuvilla ulkomaalaisilla on aina oikeus palata Suomeen. Heille ei ole pakollista karanteenia, joten ei ole myöskään riittäviä asiallisia perusteita sille, että Suomessa on kireämmät matkailua koskevat säännöt. Suomalaiset voivat joka tapauksessa matkoilta tulleessaan tuoda tartuntoja samalla tavalla kuin ko. maasta Suomeen tulevat ulkomaalaiset. Riskiryhmät on Suomessa rokotettu viimeistään heinäkuun loppuun mennessä. Myös kaikkien yli 16-vuotiaiden rokotuskattavuus etenee nopeasti, mikä pienentää sairastumisen ja etenkin vakavien sairastapausten riskiä merkittävästi.

MaRa katsoo, että Suomen tulee noudattaa EU:n terveysturvallisen matkailun sääntöjä, jotta Suomeen suuntautuvasta matkailusta riippuvat yritykset eivät joudu heikompaan kilpailuasetelmaan muihin EU-maihin nähden. Huonoin vaihtoehto on, jos suomalaiset voivat matkustaa vapaammin ulkomaan suosikkikohteisiinsa, mutta Suomeen suuntautuvan matkailun tärkeimmistä maista säännöt ovat kireämmät.

Karanteeni

Hallituksen esityksessä ei esitetä karanteenia niissä tapauksissa, joissa ulkomaalainen matkustaa Suomeen lähtömaassa otetulla negatiivisella koronatestillä tai Suomessa otetulla negatiivisella koronatestillä ennen toista Suomessa otettavaa testiä. Julkisuudessa on keskusteltu, että lain säännöksistä huolimatta matkailijoiden olisi oltava karanteenissa, ja että sitä ei olisi kirjoitettu lakiin siksi, että karanteenivaatimuksen kirjoittaminen lakiin on lainsäädäntöteknisesti vaikeaa.

Karanteenivaatimusta ei ole laissa eikä sitä pidä sinne kirjoittaa. STM, THL tai muut lääkintäviranomaiset eivät voi tulkinnalla laajentaa matkailijan asettamista karanteeniin odottamaan toista testiä. Karanteenivaatimus karkottaisi ne matkailijat Suomesta, joilla ei ole esittää todistusta rokotussarjasta tai sairastetusta taudista.

MaRa pyytää, että valiokunta kirjoittaisi lausuntoonsa selkeästi, ettei Suomeen negatiivisella testituloksella tai täällä otetulla negatiivisella testituloksella matkustavan tarvitse olla karanteenissa odottamassa toiseen testiin menemistä ja sieltä saatua negatiivista testitulosta.

3. Yksityiskohtaiset kommentit lakiehdotuksesta

16 a §. Covid-19-tautia koskeva todistus Suomeen saavuttaessa.

MaRa pitää vakavana puutteena sitä, että sääntelyssä ei ole lähtömaan tilanteelle annettu merkitystä. Todistuksia vaaditaan kaikilta matkailijoilta (poikkeusryhmiä lukuun ottamatta) riippumatta, siitä millainen epidemiatilanne lähtömaassa on. Tämä poikkeaa merkittävästi EU:n suosituksesta ja yleiseurooppalaisesta linjasta. Hallituksen esityksessä on kuvattu muiden Euroopan maiden tämänhetkisiä terveysturvallisuuskäytäntöjä mutta jätetty mainitsematta se, mihin malliin muut Euroopan maat ovat siirtymässä.

MaRa katsoo, että esitystä korjattava niin, että vain riskimaista saapuvilta edellytetään koronatodistusta EU:n neuvoston suosituksen mukaisesti.

16 d §. Covid-19-testi maahan saapumisen jälkeen

Säännösehdotuksen 1 momentin mukaan Suomeen saapuvan matkailijan tulee mennä toiseen testiin aikaisintaan 72 tuntia ja viimeistään 120 tunnin päästä maahan saapumisesta. Toisen testin vaatimus ei koske lyhyitä viipymiä, joissa matkustaja viipyy Suomessa enintään 5 vuorokautta. EU:n neuvoston suosituksessa toisen testin vaatimusta voidaan soveltaa vain tummanpunaisista maista saapuviin matkailijoihin.

EU:n liikennevalomallia koskevan suosituksen mukaan oranssista, punaisesta tai harmaasta maasta matkustettaessa tulee matkustajalla olla lähtömaatesti (yksi testi riittää). EU-maat eivät yleisesti enää edellytetä toista testiä ennakkotestin lisäksi. Toinen testin vaatimus on myös EU:n vihreää todistusta koskevan sääntelyn hengen vastainen. Vihreän todistuksen kantava ajatus on se, että tällä todistuksella matkailija pääsee matkustamaan toiseen EU-maahan.

MaRa katsoo, että toisen testin vaatimus on ylimitoitettu toimi lukuun ottamatta niitä tilanteita, joissa matkustaja saapuu maahan tummanpunaisesta maasta tai kolmannesta maasta, joka on erityisen riskialtis. Tämän vuoksi lakiehdotuksen 16 d §:ää voidaan soveltaa EU:n alueen tummanpunaisista ja kolmansien maiden erityisen riskialttiista maista tuleviin matkailijoihin.

Lain voimassaoloaika

Laki tulisi esityksen mukaan voimaan niin pian kuin mahdollista. On välttämätöntä, että eduskunta ehtii käsitellä hallituksen esityksen ennen kesätaukoaan.

MaRa kannattaa lain mahdollisimman nopeaa voimaantuloa.

Laki olisi voimassa tämän vuoden loppuun.

MaRa katsoo, että lain tulisi olla voimassa enintään 30.11.2021 asti. MaRa on perustellut näkemystään lausunnon sivuilla 2–3.

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry

Kai Massa
lakimies

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry on matkailu-, ravintola- ja vapaa-ajan palvelualojen elinkeino- ja työmarkkinajärjestö. MaRa edustaa hotelleja, kylpylöitä, viikko-osakeyrityksiä, leirintäalueita, kongressi- ja tapahtumatoimialan yrityksiä, ravintoloita, catering-yrityksiä, eines- ja valmistuskeittiöitä, kahviloita, pubeja, yökerhoja, liikenneasemia, huvi-, teema- ja elämyspuistoja, keilahalleja, festivaaleja ja konserttitapahtumia, ohjelmapalveluyrityksiä, luontomatkailuyrityksiä, hiihtokeskuksia sekä matkailun markkinointi- ja välityspalveluita tarjoavia yrityksiä. MaRassa on 2 800 jäsentä, joilla on 7 700 toimipaikkaa. MaRan jäsenyritykset työllistävät noin 70 000 henkilöä.